

מפגש מס' 84

דף למנחה

נחום; חבקוק

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

נחום א' - נקמת ה' באשור והחרבתה

נחום ב' - מפלת אשור והצלת ישראל

נחום ג' - פשעי אשור וחורבנה

חבקוק א' - תלונת חבקוק על העוול; תיאור עליית הכשדים

חבקוק ב' - תשובת ה' לטענות הנביא

חבקוק ג' - תפילת חבקוק והתגלות ה' להושעת ישראל

הקדמה - זמן נבואתם של נחום וחבקוק

ספר נחום וספר חבקוק אינם מתוארכים בצורה מפורשת. אולם, שניהם מתייחסים לאירועים היסטוריים, על פיהם ניתן לתארך את נבואתם.

ספר נחום כולו עוסק **במפלת נינוה**. לפי זה, נראה שנחום ניבא בתקופה בה אשור הייתה מעצמה שהשתלטה על אזורים נרחבים בעולם העתיק ואף כבשה כמעט את כל ארץ ישראל. הנביא מזכיר בדבריו את חורבן נא אמון (נ-1), שהתרחש בשנת 663 לפנה"ס. לפי זה מקובל לתארך את תקופתו של נחום לטווח של 50 שנה, בערך בין 663 לפנה"ס ל-612 לפנה"ס, בה נפלה נינוה. באותה תקופה מלכו ביהודה מנשה אמון ויאשיהו. חז"ל, בסדר עולם רבה, אומרים שנחום ניבא בימי מנשה. מפרשים מודרניים טוענים שהוא ניבא בימי יאשיהו (ראה **במאמר מאת פרופ' יהודה אליצור ובפוסט מאת הרב ד"ר יואל בן נון**).

ספר חבקוק מנבא על **עליית הכשדים** וכיבושיהם, אולם עובדה זו איננה מספיקה כדי לתארך את נבואתו מפני שנביא יכול לנבא על אירועים זמן רב מאד לפני התרחשותם, כשם שישעיהו ניבא לחזקיהו על הכיבוש הבבלי שנים רבות מאד לפני התרחשותו (**מל"ב, כ'**). על פי רמזים אחדים בדברי חבקוק ניתן לשער את זמנו: **יָאוּ בְּגוֹיִם וְהִבִּיטוּ וְהִתְמַהוּ תְמָהוּ כִּי פִעַל פִּעַל בְּיָמֵיכֶם לֹא תִאֲמַנּוּ כִּי יִסְפָּד: כִּי הִנְנִי מְקִים אֶת הַכְּשָׁדִים הַגּוֹי הַמֵּר וְהַנְמָהָר הַהוֹלֵךְ לְמִרְחַבֵּי אֶרֶץ לְרִשְׁתַּת מִשְׁכָּנֹת לֹא לֹ: (א', ה-1) - פסוקים אלה מתארים את עליית הכשדים כדבר מפתיע, לא יאומן. ניתן ללמוד מכך שחבקוק ניבא בתקופה בה הבבלים עדיין לא היו בעלי כח, ואפילו אי אפשר היה לדמיין את זה. מצד שני, מהמילים "כי פעל פעל בימיכם" ניתן להבין שזו נבואה שנאמרה זמן קצר לפני התרחשות הדברים. לאור כל זאת, ניתן לשער שחבקוק ניבא בימי יאשיהו, לפני קרב כרכמיש.**

אם כן, נראה שגם נחום וגם חבקוק ניבאו פחות או יותר באותה תקופה - לקראת קריסת המעצמה האשורית ועליית המעצמה הבבלית.

הידעת?

אשור היתה אימפריה גדולה וחזקה מאד אשר שלטה בכל המרחב, שיעבדה עמים רבים ואף הגלתה אותם ממקומם. צבא אשור היה ידוע באכזריותו כלפי העמים הנכבשים (על כך ראה ב**מאמר מאת א. מלמט באתר דעת**).

גם ממלכת ישראל נכבשה ונחרבה ע"י אשור, ותושביה הוגלו. ערים רבות בממלכת יהודה נחרבו בכיבוש האשורי (בידי סנחריב), אשר הגיע עד לשערי ירושלים ושם נעצר בדרך נס (בימי חזקיהו, **מל"ב, י"ט**). אסר חדן, בנו של סנחריב (681-668), הכה את תרהקה מלך מצרים (671) וצירף את מצרים לממלכה האשורית. בימי שלטונו הגיע כוחה של אשור לשיא, והאימפריה האשורית השתרעה למן ארץ שנער (בצפון המפרץ הפרסי) במזרח ועד קיליקיה באסיה הקטנה במערב, ומגבולות ארמניה בצפון ועד מצרים בדרום מזרח. יורשו, אשורבניפל (626) החריב באכזריות מרובה את נא-אמון, המרכז התרבותי העתיק והעיר הקדושה והעשירה של מצרים.

עם מותו החלה האימפריה האשורית לצעוד **לקראת התפוררותה**: למרות התפתחותו התרבותית הכבירה בימי מלך מלומד זה ועל אף גבורתו, היה העם האשורי קטן וחלש מכדי לעמוד נגד כל הארצות שכבש. בשנת 605 התרחש **קרב כרכמיש** בין בבל, בפיקודו של נבוכדנצר השני, לבין מצרים העתיקה ואשור, בהנהגת פרעה נכו השני. הקרב היה אחד הקרבות המכריעים של המזרח התיכון העתיק, והוא הסתיים בניצחון בבלי, אשר סלל את הדרך להקמת האימפריה הבבלית. (להרחבה על האימפריה האשורית ניתן לקרא בערך **"אשור" מתוך אנציקלופדיה יהודית באתר דעת**).

יאשיהו מלך בתקופת התפוררותה של ממלכת אשור. המהפכה הדתית שעשה יאשיהו הגיעה גם לערי ישראל, מכיוון ששלטונה של אשור באזורים אלה הלך ונחלש באותה תקופה (**מל"ב כ"ב**). יאשיהו הבין שאשור עומדת ליפול ובבל עומדת לרשת את מקומה, וסבר שכדאי להשתלב במאורעות האלה ולהצטרף ל"כוחות המחר". כאשר מלך מצרים פרעה נכה יצא לעזרת אשור המתמוטטת (בקרב כרכמיש), עמד יאשיהו במגידו ורצה לעצור בעדו, כדי לסייע לבבל, לכוח העולה (**מל"ב כ"ג**). אבל, למרות שבבל נצחה בקרב, היא לא עלתה מיד, וכחמש שנים בין מפלת אשור לבין עליית בבל שלטו המצרים במרחב (ראה ב**מאמרו של פרופ' יהודה אליצור** מתוך אתר דעת).

לימוד מעמיק

שאלת הצדק בעולם אל מול הצלחת המעצמות

חלק א - נבואת נחום

נחום מתאר את עצמתה של אשור ע"י דימויה לאריה טורף: **מְעוֹז אַרְיֹת וּמְרֻעָה הוּא לְכַפְרִים... אַרְיָה טָרֵף בְּיַד גְּדוֹתָיו וּמְחַנֵּק לְלִבָּאֲתָיו וְיַמְלֵא טָרֵף חַרְיוֹ וּמַעֲנִתָיו טָרְפָה (ב', יב-יג)**. נחום טוען כלפי אשור על שפיכות הדמים הרבה, השוד והביזה של עמים אחרים, וכן הוא מתאר את הבגידה של אשור בעמים שהיו בעלי בריתה: **הוּי עִיר דְּמִים כְּלָה פֶחַשׁ פָּרַק מְלֵאָה לֹא יָמִישׁ טָרֵף... מֵרֵב זְנוּנֵי זוֹנָה טוֹבֶת חַן בְּעֵלֶת כְּשָׁפִים הַמְכַרֶת גוֹים בְּזִנוּנֶיהָ וּמְשַׁפְּחוֹת בְּכִשְׁפֶיהָ (ג', א-ד)**.

בנוסף, מתאר נחום באופן ציורי את עצמת הצבא האשורי ואת טכסיסי מלחמתו הזורעים פחד ובהלה בלב העמים: **מָגַז גְּבִרְיָהוּ מְאֻדִּים אֲנִשֵׁי חֵיל מְתַלְעִים בְּאִשׁ פְּלֹדוֹת הֶרְכָב בְּיוֹם הַכִּינּוּ וְהַבְּרָשִׁים הִדְעֵלוּ: בַּחוּצוֹת יִתְהוֹלְלוּ הֶרְכָב וּשְׂתֵקֶשְׁקוֹן בְּרַחֲבוֹת מְרֵאִיהֶן כְּלַפִּידִם כְּבָרְקִים יְרוּצֵצוּ: (ב', ד-ה)**; **קוֹל שׁוֹט וְקוֹל רֵעַשׁ אֹפֵן וְסוּס דֹּהֵר וּמְרַכְבָּה מְרַקְדָּה: פָּרַשׁ מַעֲלָה וְלֹהֵב חָרֵב וּבָרַק חֲנִית וְרֵב חֶלֶל וְכַבֵּד פָּגָר וְאִין קֶצֶה לְגוֹיָה וְכָשְׁלוּ בְּגוֹיָתָם (ג', ב-ג)**. אמנם, יש מחלוקת בין המפרשים האם הצבא המתואר כאן הוא צבא אשור או צבא האיוב המחריב את אשור. אך אם נפרש שמדובר בצבא אשור נבין את עצמת החרדה של העמים הנכבשים בפני אשור (כפי שראינו, צבא אשור אכן היה ידוע באכזריותו כלפי העמים הנכבשים).

כאשר מעצמה גדולה ואכזרית כזו מצליחה לכבוש את כל המרחב ואת ממלכת ישראל ויהודה בפרט, עולה בכל עצמתה השאלה של הצדק בהנהגת ה' את העולם. נחום אמנם איננו מעלה את השאלה הזעוקת בצורה מפורשת, אך הוא נותן לה מענה - הוא פותח את נבואתו בהבטחה לנקמת ה' באויביו: **אֵל קְנוּא וְנָקַם ה' נָקַם ה' וְיַבְעֵל חָמָה נָקַם ה' לְעַרְיוֹ וְנוֹטֵר הוּא לְאִיְבוֹ (א', ב)**.

כחלק מתיאור נקמת ה' באויביו מזכיר נחום את מידותיו של ה': ה' אָרְךָ אַפִּים וּגְדֹל כַּח וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה ה' בְּסוּפָה וּבִשְׂעָרָה דְרָכָו וְעֵנָן אֲבָק רָגְלָיו (א', ב-ג). נחום עושה שימוש סלקטיבי במידות ה' (הנזכרות ב**שמות ל"ד**) - הוא אמנם מזכיר את "ארך אפים", אך משמיט את מידות הרחמים והחסד הרבות המוזכרות בתורה, ומדגיש דווקא את הצדדים הקשים יותר בהנהגתו של ה', ואף מוסיף עליהם "נִקְם ה' וּבְעֵל חֲמָה"; "גְדֹל כַּח". (בהקשר זה, משמעותה של המידה "ארך אפיים" הוא שעל אף שהעונש לאויבים מתעכב, בסופו של דבר הוא יגיע, וה' ימצא איתם את הדין). בדבריו של נחום, מידות הכח הקנאה והנקמה מופנות כנגד אויבי ה' - נינה בירת אשור.

התיאור של ה' כ"אל קנא" איננו מופיע כחלק מ"ג מידות. אולם הוא מופיע בתורה פעמיים, בהקשר של עבודה זרה: לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְהֵם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פִקְד עֵוֹן אָבֹת עַל בְּנֵים... (שמות כ', ה); הַשְּׁמְרוּ לְכֶם פֶּן תִּשְׁכַּחוּ אֶת בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם... וְעִשִּׂיתֶם לְכֶם פֶּסֶל... כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֵלָה הוּא אֵל קָנָא (דברים ד', כד). נחום מתאר את נקמת ה' באויבי עם ישראל, שהם אויבי ה', אך בסופו של דבר הוא מקשר זאת גם להשמדת העבודה הזרה: מִבֵּית אֱלֹהֶיךָ אֲכָרִית פֶּסֶל וּמִסְכָּה (א', יד). ניתן להבין את הקשר בין השניים - אויבי עם ישראל והעבודה הזרה מפריעים להתגלות מלכות ה' בעולם.

התגלות ה' בעולם, לפי תיאורו של נחום, יוצרת סערה גדולה: ה' בְּסוּפָה וּבִשְׂעָרָה דְרָכָו וְעֵנָן אֲבָק רָגְלָיו: גֹּזֵר בַּיָּם וּבַשָּׁמַיִם וְכָל הַנְּהָרוֹת הַחֲרִיב... הָרִים רָעִשׁוּ מִמְּנוּ וְהַגְּבְעוֹת הַתְּמַנְגּוּ... לִפְנֵי זַעַמֹּו מִי יַעֲמוּד וּמִי יִקּוּם בַּחֲרוֹן אַפּוֹ חֲמַתּוֹ נִתְּבָה כְּאֵשׁ וְהַדָּרִים נִתְּצוּ מִמָּוָה: (א', ג-ו). בסערה הזו יכלו אויבי ה': וּבִשְׂטָף עֵבֶר כָּלָה יַעֲשֶׂה מְקוֹמָהּ וְאֹיְבָיו יִרְדְּף חֲשָׁךְ... וְעַתָּה אֲשַׁבֵּר מִטְהוֹ מַעֲלֶיךָ וּמוֹסְרֶיךָ אֲנַתֵּק: (א', ח-יג). מפלת אויבי ה' משחררת את ישראל משיעבודם וכך מתאר נחום בתחילת פרק ב': הֲגֵה עַל הָהָרִים רָגְלֵי מְבַשֵּׂר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם חֲגִי יְהוּדָה חֲגִיךָ שְׁלָמֵי נְדָרֶיךָ כִּי לֹא יוֹסִיף עוֹד לַעֲבוֹר לַעֲבֹר בְּךָ בְּלִיעֵל כָּלָה נִכְרַת (ב', א).

שאלה למחשבה:

בספר נחום מוצגת הנקמה של ה' באויבי עם ישראל. מידת הנקמה נראית לנו בדרך כלל כשלילית ובעייתית. חישבו על סיטואציות בהן הנקמה היא בעייתית, ועל סיטואציות בהן הנקמה היא בעלת ערך חיובי.

בתורה אמנם יש איסור לנקום (ויקרא י"ט, יח), אך מצד שני מופיעה במספר מקומות הציפיה לנקמה באויבי ישראל. נראה כי ישנה ציפיה לראות במפלתם של רשעים, מתוך אמונה בטוב, בצדק ובחסד האלקי. אבל בכל המקומות הללו נראה כי הנקמה נתונה בידי שמים, ומופקעת לחלוטין מן האחריות המעשית של האדם. כנראה מכיוון שרק הקב"ה יכול לעשות צדק אמיתי ולנקום על עוול ללא עירוב של מניעים אישיים. (ראה **בפוסט מאת הרב פרופ' יהודה ברנדס**). עוד על מושג הנקמה במקרא ראה **בפוסט מאת הרב פרופ' יהודה איזנברג**, מתוך אתר דעת; וב**סרטון מאת הרב אורי שרקי**.

נשים לב, שמידת הקנאה והנקמה הפוגעת באויבי ה' מתבטאת בצדה השני כמידת החסד והרחמים המושיעה את ישראל מאויביו. בהקשר זה, מעניין לחזור אל דבריו של יונה המתלונן על מידותיו של ה': וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' וַיֹּאמֶר אָנָּה ה' הֲלוֹא זֶה דְרָבִי עַד הַיּוֹתִי עַל אֲדָמְתִי עַל כֵּן קִדַּמְתִּי לְבָרַח תְּרַשִּׁישָׁה כִּי יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה אֵל חַנּוּן וְרַחוּם אָרְךָ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְנָחֵם עַל הָרָעָה: (יונה ד', ב). יונה טוען שמידת הרחמים של ה' היא מוגזמת - הרחמים של ה' על נינה לא היו במקום. וכך מסבירים חז"ל את בריחתו של יונה מלפני ה':

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה א:

אמר יונה: אלך לי בחוצה לארץ מקום שאין השכינה נגלית שהגוים קרובי תשובה הן שלא לחייב את ישראל... יונה תבע כבוד הבן ולא כבוד האב, שנאמר: ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה'... רבי נתן אומר: לא הלך יונה אלא לאבד עצמו בים... בכל מקום אתה מוצא האבות והנביאים נתנו נפשם על ישראל:

ניתן להבין שיונה איננו רוצה לסייע לנינוה לחזור בתשובה מפני שהצלתה של נינוה אפשרה את התעצמותה בעתיד ואת פגיעתה בישראל. שוב אנו רואים כי מידת הרחמים כלפי עם אחד עשויה להוות מידת דין ופגיעה כלפי עם אחר, רק הפעם בכיוון ההפוך. יונה איננו מסוגל להכיל את מידת הרחמים כלפי נינוה אשר עומדת לפגוע בעם ישראל. אולם, צירוף הנבואות של יונה בשעתו ושל נחום מבהיר שהאמת האלוקית מכילה את כל הפנים האלה גם יחד. לעתים מופעלת מידת הרחמים כלפי עמים אחרים בגלל עצם היותם ברואי ה'. בנוסף לכך, בשעה שיש רוגז על ישראל, ה' מתנהג ברחמים לשאר העולם ומוכן להעלים עיניו מחטאי הרשעים אויבי עמו ולתת להם לגבור. אך כאשר מגיעה שעת הנחמה לישראל מגיעה שעת הדין על מעשי העמים בעת הפורענות.

שאלה למחשבה:

נסו לתרגם לחיכם את הקשר בין מידת הדין למידת הרחמים - חישבו על מקרים בהם רחמים על אדם אחד עשויים לפגוע באדם אחר. האם יש באפשרותם של בני אדם לאזן בין המידות ולהגיע לצדק מוחלט?

חלק ב - נבואת חבקוק

חבקוק ראה את מפלתה של אשור (עליה ניבא נחום), ובעקבותיה את התקווה של יאשיהו להפוך לממלכה עצמאית, אך בחזונו ראה את העתיד המר - עליית הבבלים אשר יחריבו את ירושלים: **כִּי הִנְנִי מְקִים אֶת הַכְּשָׁדִים הַגּוֹי הַמֵּוֹר וְהַנְּמֹהָר הַהוֹלֵךְ לְמִדְבָּרֵי אֶרֶץ לְרֵשֶׁת מִשְׁפָּנוֹת לֹא לֹא: אִם וְנֹדָא הוּא מְמַנּוּ מִשְׁפָּטוֹ וּשְׂאֵתוֹ יֵצֵא: וְקָלוּ מִנְּמָרִים סוּסָיו וְחָדוּ מִזְאֵבֵי עֵרֶב... כָּלֵה לְחָמֶם יָבֹא מִגְּמַת פְּנִיָּהֶם קְדִימָה וַיֹּאסֶף כְּחֹל שָׁבִי: וְהוּא בְּמַלְכִים יִתְקַלֵּם וְרִזְנִים מִשְׁחָק לֹא הוּא לְכָל מִבְּצָר יִשְׁחָק וַיִּצְבֹּר עֶפְרַיִם וַיִּלְבְּדָהּ: (חבקוק א', ו-י).**

על כך זועק חבקוק כלפי ה': **עַד אַנְהָ ה' שְׂוֹעֲתִי וְלֹא תִשְׁמַע אֲזַעַק אֲלֶיךָ חֲמָס וְלֹא תוֹשִׁיעַ: לְמָה תִּדְאֵנִי אָוֶן וְעָמַל תִּבְטֵיט וְשׂוֹד וְחֲמָס לְגַגְדִּי וַיְהִי רִיב וּמְדוֹן יִשְׂאָא: עַל כֵּן תִּפְּוֹג תוֹרְהָ וְלֹא יֵצֵא לְנִצָּח מִשְׁפָּט כִּי רִשָּׁע מִכְתִּיר אֶת הַצְּדִיק עַל כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מִעֶקֶל: (א', ב-ד).** עצם העלייה של מעצמה וכיבוש הארץ עד כדי חורבן מעלה את תחושת העוול וחוסר הצדק. ראשית, עצם העובדה שעם אחד משתלט על עם אחר (או עמים רבים אחרים) זהו עוול שקשה להשלים איתו. תחושת העוול מתעצמת לאור העובדה שהעם השולט איננו "צדיק": מבחינה דתית - הוא איננו פועל בשם ה' אלא עובד עבודה זרה, ומעבר לכך - התנהגותו איננה מוסרית, במיוחד כלפי העמים הכבושים. וכאשר מדובר על כיבוש של עם ישראל - עולה השאלה ביתר שאת, שהרי הגויים הכובשים את ישראל הם בוודאי יותר רשעים מישראל. אם כן, כיצד ניתן להבין שהשגחה האלוקית מאפשרת עוול כזה?

מעבר לטענות אלה, אשר מופיעות כלפי כל מעצמה שעולה לשלטון, נוסף עוד פן ייחודי לטענתו של חבקוק: כיצד יתכן, שמלך צדיק כמו יאשיהו, שעשה מהפכה דתית כל כך משמעותית, יפול בקרב ובעקבות זאת תאבד העצמאות של ממלכתו?! מותו של יאשיהו בקרב גרם לחילול ה' ולכך שתפוג תוֹרְהָ וְלֹא יֵצֵא לְנִצָּח מִשְׁפָּט. חבקוק איננו מסוגל להשלים עם ההתרחשויות ואיננו מבין כיצד ה', שהוא מקור הטוב, מאפשר מציאות רעה כל כך: **טָהוֹר עֵינַיִם מִרְאוֹת רַע וְהִבֵּיט אֶל עָמַל לֹא תוּכַל לְמָה תִּבְטֵיט בּוֹגְדִים תִּחְרִישׁ בְּבַלַּע רִשָּׁע צְדִיק מְמַנּוּ (א', יג).** (ראה בפוסטים מאת [הרב יעקב מדין; הרב ד"ר יואל בן נון; שמואל בן דוד](#)).

תשובתו של ה' לחבקוק היא שכדי לראות את הצדק העולמי צריך להתאזר בסבלנות: **כִּי עוֹד חָיוֹן לְמוֹעֵד וַיִּפְחַח לְגִזְן וְלֹא יִכְזָב אִם יִתְמַהֲמָה חֲבֵה לֹא כִּי בָא יָבֹא לֹא יֵאָחֵר: (ב', ג).** בסופו של דבר הגלגל יתהפך, וגם בבל, ששיעבדה עמים רבים, תיפול: **כִּי אֲתָה שְׁלוֹת גוֹיִם רַבִּים יִשְׁלַחְךָ כָּל יְתֵר עַמִּים (ב', ח).** בסדרה של שירי אבל קצרים, הנפתחים במילה "הוי",

מתאר הנביא את חטאיה של בבל ופגיעתה בעמים האחרים בתחומים שונים (לקיחת שלל; עושק; הרג; בנייה על חשבון אחרים): הוֹי מְרַבָּה לֹא לֹא... הוֹי בִּצְעַע בִּצְעַע רַע לְבֵיתוֹ... הוֹי בְּנֵה עִיר בְּדָמִים... הוֹי מְשַׁקֵּה רַעְיוֹ... (ב', ו-טו). הנביא מראה כיצד בכל אחד מהתחומים יתהפך הגלגל, והעמים ילעגו לבבל וישמחו במפלתה: וַיֵּאסֹף אֱלֹהֵי כָּל הַגּוֹיִם וַיִּקְבְּצוּ אֱלֹהֵי כָּל הָעַמִּים: הֲלוֹא אֱלֹהֵי כָּלָם עָלָיו מְשָׁל יִשְׂרָאֵל וּמְלִיעָה חִדּוֹת לוֹ... הֲלוֹא פָתַע יְקוּמוּ נִשְׁכִּיךְ וַיִּקְצוּ מוֹעֲזֵיךְ וְהָיִיתָ לְמַשְׁפּוֹת לְמוֹ: כִּי אַתָּה שְׁלֹתָ גּוֹיִם רַבִּים וְשָׁלוּךְ כָּל יְתֵד עַמִּים מִדְּמֵי אָדָם וְחַמְסֵי אֶרֶץ קַרְיָה וְכָל יֹשְׁבֵי בָהּ... שְׂבַעַת קְלוֹן מִכְבוֹד שְׂתֵה גַם אַתָּה וְהֶעֱרַל תְּסוֹב עָלֶיךָ כּוֹס יְמִין ה' וַיִּקְלָוּ עַל כְּבוֹדְךָ: (ב', ה-טז)

אמנם הנביא מדבר על עלייתה של בבל ומפלתה, אך דבריו מתאימים לכל הדורות בהמשך: מעצמות גדולות ששולטות בעמים אחרים לבסוף נופלות ומקבלות את עונשן (ראה [בפוסט מאת הרב ד"ר יואל בן נון](#)).

זוית אישית:

ניתן להרחיב את דבריו של חבקוק גם לפן האישי: כל מגלומן יהיר משוכנע שהוא "יאסוף אליו כל הגוים" (ה), אך בסופו של דבר: פתע יקומו עליו נושכיו והוא יהיה למשיסות למו. אור השמש מזקק את השחיתות. מי ש"מרבה לא לו" (ו), מי שבונה עיר בדמים ובעוולה, סופו שהריק יתפזר ברוח. הבוצע בצע רע לביתו, תוך שהוא משוכנע שהוא יינצל מכף רע, ייפול לבסוף. ה"אבן מקיר תזעק" (יא) (ראה [בפוסט מאת יהודה גליק](#)).

האם אתם מכירים דוגמאות למקרים כאלה, בהם אדם עשה עוולות והצליח בהן, אך בסופו של דבר בא על עונשו?

חבקוק מבהיר כי התכלית של כל המהלך ההיסטורי הגדול ושל עשיית הצדק העולמי היא כי תמלא הארץ לדעת את כבוד ה' כפמים יבסו על ים: (ב', יד); וְה' בְּהִיבֵל קִדְשׁוֹ הִס מִפְּנֵי כָּל הָאָרֶץ: (ב', כ).

לאחר שמבין חבקוק את המהלך האלוקי השלם, הוא פונה לה' בתפילת-הודיה (בפרק ג'). בדומה לנחום, גם הוא מתאר את עצמתה של התגלות ה' בעולם: אֵלֹהֵי מִתִּימָן יָבֹא וְקִדּוֹשׁ מִיָּמֵהוּ פָּאֲרָן סֶלָה כֶּסֶף שָׁמַיִם הוֹדוּ וְתִהְיֶינָה מְלֵאָה הָאָרֶץ: וְנִגְהָ פֶּאוֹר תִּהְיֶה קִרְנֵי מִיָּדוֹ לוֹ... לְפָנָיו יִלָּךְ דָּבָר וַיֵּצֵא רֶשֶׁף לְרִגְלָיו: עֶמֶד וַיִּמְדַּד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְפַּצְצוּ הַרְרֵי עֵד שָׁחוּ גִבְעוֹת עוֹלָם הִלִּיכוֹת עוֹלָם לוֹ... הַבְּנֵה־רִים חָרָה ה' אִם בְּנֵה־רִים אֶפְסָךְ אִם בָּיִם עֲבָרְתֶךָ כִּי תִרְכַּב עַל סוּסֶיךָ מִרְכַּבְתֶּיךָ יִשׁוּעָה... נְהַדוֹת תִּבְקַע אֶרֶץ: רָאוּךְ יַחֲלִי הָרִים זָרִים מִיֵּם עֲבָר נְתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ רוֹם יִדְהוּ נִשְׂאָ: שָׁמַיִם יִרַח עֶמֶד זָבְלָה לְאוֹר חֲצִיךָ יִהְלָכוּ לְנִגְהָ בְּרַק חֲנִיתֶךָ: (ג', ג-יא). הופעת ה' בעולם היא כל כך עצמתית עד שגרמי השמים, ההרים, הנהרות והימים - כולם מזדעזעים מהופעת ה' ונשלטים על ידו. כפי שניבא נחום כך גם מנבא חבקוק: הופעת ה' בעולם גורמת לנקמה באויביו ובמקביל לכך לישועה לאוהביו (- ישראל): בְּזַעַם תִּצְעַד אֶרֶץ בְּאֵף תִּדְוֶשׁ גּוֹיִם: יִצְאֵת לִישׁוּעַ עֲמֶךָ לִישׁוּעַ אֶת מְשִׁיחֶךָ (ג', יב-יג). הנביא מסיים את תפילתו בבטחון שה' אכן יושיע את ישראל מיד אויביו: וְאֲנִי בְּה' אֶעֱלֹזָה אֲגִילָה בְּאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ה' אֲדַנְּי חִילֵי וַיִּשֶׁם רְגְלֵי בְּאֵיזוֹת וְעַל בְּמוֹתַי יִדְרַכְנִי לְמִנְצַח בְּנִגְיוֹתַי (יח-יט).

נבואות בראי הדורות

המסר של נבואות חבקוק מלווה את עם ישראל במהלך הדורות הרבים של הגלות. חבקוק ניבא: **כִּי עוֹד תִּזוֹן לְמוֹעֵד וַיִּפַּח לִקְיָן וְלֹא יִכָּזֵב אִם יִתְמַהֲמַה חֲכֵה לֹא כִּי בָא יִבְאֵא לֹא יֵאָחֵז (ב', ג).** ודבריו הפכו לאחד מעקרי האמונה, שחזקו את עם ישראל להמשיך להאמין בגאולה העתידה על אף הצרות הקשות שעברו עליהם: **"אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו"**.

שיר:

השיר **"אני מאמין"** הולחן ע"י החזן ר' עזריאל דוד פסטג ברכבת בדרך לאושוויץ. תוך כדי שירה הוא אמר שמי ישרוד ויעביר את הניגון לר' ממודז'יץ יקבל את העולם הבא שלו. שני בחורים קפצו מן הרכבת. אחד נהרג והשני הצליח להגיע לר' ממודז'יץ ולהעביר אליו את הניגון.

סיכום

נחום וחבקוק ניבאו בימיו של יאשיהו, בהם המעצמה האשורית מתחילה להיחלש, ובבל עומדת לעלות על במת ההיסטוריה. שניהם מתייחסים לשאלת הצדק האלוקי על רקע הצלחתן של המעצמות הגדולות (אשור ובבל), כיבושיהן האכזריים וניצחונן על ישראל. מפלת אשור בידי אויביה (בבל) מתוארת ע"י נחום כנקמת ה' מאויביו, ובכך נעשה צדק מסויים. אך עליית בבל איננה מיטיבה עם ישראל ועל כך זועק חבקוק ומטיח טענות קשות כלפי שמיא על חוסר הצדק. התשובה שנותן חבקוק היא שישנו מהלך אלוקי גדול להיסטוריה כולה, ובסופו של דבר תתגלה מלכות ה' בעולם בסערה, אויבי ה' יכלו, והצדק ייעשה. לנוכח תהפוכות ההיסטוריה הקשות, ישראל אמורים להתתין בסבלנות, ולהמשיך להחזיק באמונתם ובבטחונם בה' **כִּי עוֹד תִּזוֹן לְמוֹעֵד וַיִּפַּח לִקְיָן וְלֹא יִכָּזֵב אִם יִתְמַהֲמַה חֲכֵה לֹא כִּי בָא יִבְאֵא לֹא יֵאָחֵז (חבקוק ב', ג).**

להרחבה

[מתן על הפרק - דפי לימוד לנחום א'-ג'](#)

[מתן על הפרק - דפי לימוד לחבקוק א'-ג'](#)

[מאמר ושיעור מאת הרב ד"ר יואל בן נון על מהפכת יאשיהו כרקע לנבואות נחום](#)

[שיעור מאת הרב יוסי אליצור על תורת הגמול בנחום וחבקוק](#)

[מאמר ושיעור מאת הרב ד"ר יואל בן נון על זעקת חבקוק והתפילה הנבואית](#)

[מאמר מאת ד"ר עמיחי נחשון על תפילת חבקוק](#)

[מאמר קצר מאת פרופ' יהודה איזנברג על תורת הגמול בספר חבקוק](#)

[שיעור מאת ד"ר טובה גנזל על חבקוק - יראתו וחכמתו](#)

[שיעור מאת הרב ד"ר יהודה ברנדס על נבואת חבקוק כשירה](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נלמד ספר צפניה וספר חגי.